

ЛІТОПИСЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО СВІТУ

Ярослав Табінський

*асистент кафедри радіомовлення і телебачення,
заступник декана факультету журналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Василь Пилип'юк – фотомистецький академік, та постать, що дивовижним інтуїтивним чуттям і відчуттям виробила в собі уміння не тільки спостерігати, а й бачити, вихоплювати той зблиск сутності і змістового вивчення реальності, яка піддається тільки високому таланту.

Професор Володимир Качкан

Доктор філологічних наук, професор Володимир Качкан з історичних перлин збирає художньо-документальну повість «Той, що бачить Вічність» про відомого фотомитця, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Василя Пилип'юка.

Видання ілюстроване авторськими світлинами Василя Пилип'юка, які пов'язують читача з життєвими віхами митця, розкривають його глибинне бачення світу, філософське трактування явищ, без яких ми не можемо відчувати себе українцями, – любові до рідної землі, поваги до національних символів, неocenності української мови, святості сімейних цінностей, щирості материнства.

Книга складається з двадцяти п'яти новел, які побудовані на художньому баченні митця через спеціально підібрані світлини, що органічно вплітаються у текст оповіді. Творчість Василя Пилип'юка – це «кольорова музика серця і душі, це філософія, що в'яже минулість із майбуттям, це – неповторність».

Автор своїм виданням увіковічнює пам'ять про Василя Пилип'юка, адже рукопис був вже готовий ще при житті митця. Володимир Качкан у лірично-документальній історії розповідає про чоловіка-художника, який відкривав світові Україну, адже вдалось побувати у понад сотні країн, зафіксувавши у світлописі культуру та досягнення різних народів. Його фототвори приймали найпрестижніші фотосалони Нью-Йорка, Чикаго, Вашингтона, Мюнхена, Парижа і Варшави. Камера фотомитця Пилип'юка розповідала про Україну, про нашу природу, традиції, багату землю, щирих й трудолюбивих українців. У його світлинах відбивалася душа нації, бо ж не може бути байдужим до людини той, хто бачить Вічність.

Фотохудожник Василь Пилип'юк видав 117 фотоальбомів, у яких ілюструє своє бачення, через фотографію відкриває українську красу для світу та фіксує навічно унікальні художні образи видатних українських особистостей. Невипадково Володи-

мир Качкан, автор 25-ти новел про фотомитця, розпочинає своє видання Франковим кредо: «Кожен думай, що на тобі мільйонів стан стоїть», бо ж якраз Василь Пилип'юк бере відповідальність зафіксувати й передати отой дорогоцінний візуальний інформаційний код у прийдешні покоління. Все це вдається нелегкою, невтомною працею та особливим талантом.

Ліричне переплетення в уяві фотохудожника Володимир Качкан відображає в символічних перенесеннях у минуле, де закарбовані заповіді батька-матері, відлуння Великоднього дзвону в сільській церкві, гомін «яблуново-грушевого бджолораю».

Пилип'юк поспішає, про це стверджували «хвиливі позирання на циферблат годинника», але знаходив час і для спілкування з природою, відчуття світу: *«Знаєш, друже, відколи ми з сім'єю перебралися сюди на постійне проживання мені світ видається якимось інакшим. Яюсь по-інакшому слухаєш тишу, весняне кумкання жаб...»*

Далі новеліст створює образ митця, який відчуває найтонші подихи природи, навіть в абсолютній тиші: *«Тиша. Вона не мовчить, її мову чує Маєстро, він присів у якомусь закутку обвішаний пасами фотооб'єктивів, якоїсь не кожному знаної машинерії, і, мов верткий заєць, очікує-начуває, коли храмова тишинь упізнеться у нього – до діалогу».*

Автор називає Василя Пилип'юка художником світла, адже осінні пейзажі найкраще змальовувати світлом. Особливими є *«перемовини зі своїм другом-побратимом – фотоапаратом та й дав йому копоті: ану не ледацюй, друже, а засвіти мені он цей рай, бачиш?...»*

У книзі подано чимало тверджень про *«почуття незаплямованої любові Маєстро до вічної ходи Історії»*... На його творчих роботах – величні бані церков, шпилі костелів, екстер'єрне плетиво готичних і барокових будівель. Василь Пилип'юк, як глибоко віруюча людина, шукає саме те місце і той ракурс, що таки дає ошасливлений результат: його фотокартини мають не тільки естетично-здивувальну силу, вони ще й випромінюють якусь не завше збагненну біоенергетичну духовність, мають неабияку впливовість на віру, її утвердження.

Попри стиль роботи та наполегливий характер для Василя Васильовича важливою завжди була *«інтуїція плюс намагання нікого не повторювати»*, адже *«можна жабу подати так, що нею, не лякаючись, замилується дитинча, а в грязюзі можна уздріти не болото, а насичену життєдайною вологою землю, яка здатка родити і зацвісти красою».*

Серед записок Василя Пилип'юка, які добре ілюструють видання Володимира Качкана, є текстовий блок з чітким підкресленням *«Колеги»: «Ще мить і зафіксований сюжет, зроблений фоторепортерами, розійдеться в різні точки світу. Читачі отримують достовірну фотоінформацію про ту чи іншу подію».*

Фотохудожник відчуває потребу повернутись до прадавніх місць і відкрити їхню важливість через фотографію. Побачити природню красу на власні очі, доторкнутись рукою столітніх дерев і подихати запашним різнотрав'ям, що дає ще більше енергії для творчості, відкриває ширші горизонти, народжує нові ідеї та ракурси в уяві художника.

Саме тому фотомайстер подорожує Шевченковим слідом, відвідує усі місця та віддає шану через фіксовану фотомить *«землі, яку сходив Тарас малими босими ногами».*

Володимир Качкан в особливий спосіб розставляє акценти на важливості Шевченкового слова, який наче «біблійний Мойсей, проводить українців крізь простір і час». Саме тому автор звертається до читача: *«Читаймо Шевченка і в свята, і в будні, намагаймося вчитуватися в октави душі Генія – і тоді збагнемо, що ми всі – «і мертві, і живі, і ненарожденні» – перебуваємо у єдиному нерозривному просторі; що на світі все тлінне, минує, окрім пам'яті, яка в 'яже покоління у єдину духовну сув'язь Людини».*

Вважаємо ключовим слово «пам'ять» у трактуванні філософської цінності сотень і тисяч фотосвітлин (портретів, пейзажів, архітектур, деталей, історичних митей українського державотворення), які Василь Пилип'юк залишив для нас, а тим паче для майбутніх поколінь «ненарожденних» українців. Кожна світлина наче нитка пронизує нашу свідомість і фіксує в пам'яті особливі образи, символи, деталі, ті миттєвості, які ніколи вже не повторяться, але житимуть вічно. Цю роль створення історичного світлопису й виконував впродовж своєї творчості знаменитий фотомайстер – Той, що бачив Вічність...

«Пилип'юкова дорога до Шевченка – довга-предовга, вона виміряна проникливим заглибом у кожен рядок славетного “Кобзаря”; ця дорога як творча хода, як радість-мука, усипана давніми символами наших традицій, нашої християнської мольби і моралі».

Фотохудожник створює власну концепцію бачення, щоб замкнути Шевченків час, його художнє відображення дійсності з нинішньою Україною. У цій зображальній структурі відчуваємо поєднання поетичного і художницького духу тих часів з націтворчою енергією нашого часу. Автор за допомогою сили фотографії та особистого метафоризму й алегорії відкриває нам дух батьківської хати Шевченка у Кирилівці, вічність прадавніх пейзажів Великої України, велич української історії, культури, моральності. Василю Пилип'юкові пощастило у своїх книгах-шедеврах до Шевченкового ювілею талановито пов'язати фотодокументалістику з творчим динамізмом.

Згодом фотомитець, уже на той час лауреат Національної премії України імені Т.Шевченка, так описував феномен документалістики, який особливо утвердився під час візуальної фіксації епохальних подій ХХ століття: *«Документальна достовірність фотографії є очевидною не лише для майстрів об'єктива і камери, але і для теоретиків. Цю особливість зумовлює природа фотографії, своєрідність її знакової системи, відповідно до якої знак є не умовним, як у випадку з мовою, а цілком адекватним змістові, наочним. Документ – чітка і точна фіксація подій потіснила художній вимисел та фантастику, а з іншого боку, зумовила деяку деформацію системи художньої образності».* Це теоретичне твердження автор фіксує у своєму навчальному посібнику *«Українська художня фотографія: етапи становлення та мистецькі засади розвитку»* [2, с. 99].

Художницьким оком фотомайстер Василь Пилип'юк у своїх працях, які можемо відкрито називати літописами світла та людей, змальовує Івана Франка, Михайла Павлика, Миколу Колесу, Ірину Вільде, Бориса Возницького, Олеса Гончара, Романа Іваничука, Романа Федоріва, Дмитра Павличка та інших відомих українських особистостей чи близьких серцю автора людей.

Володимир Качкан знаходить ключ до пояснення образності у фотосвітлинах Василя Пилип'юка, який як митець вивчав творчість кожного героя своїх фоторозповідей, їздив їхніми дорогами та бував у найпотаємніших закутках, звідки вони черпали свою енергетичну творчість, а особливо підтримував з ними дружбу, щоб створити саме такий відкритий для світу образ українських знаменитостей. Слово за словом, фотографія за фотографією митець створює понад десять книг-альбомів із серії «Постаті».

В одній з новел у книзі Володимира Качкана дуже вдало описано стосунки Василя Пилип'юка з Героєм України Борисом Возницьким, якого вважають охоронцем української культурної спадщини.

«... До цього чоловіка він придивлявся роками, і так ретельно-доскіпливо, мовби ювелір до поданого йому коштовного каменя. Василь Пилип'юк, по суті, міг би був при потребі укласти хроніку поденного життя-буття-творення цього чоловіка». Художник-творець образу вишукує те зерно, з якого виколоситься слово: геній. Мабуть, сотні разів доводилось фотомитцеві використовувати свою «зброю», беручи на мушку думку і чин великої Людини, укладаючи літопис її життєтворчості. Бог наділив фотохудожника та музейного мага-реставратора спільними рисами – працелюбністю та наполегливістю, адже Василь Пилип'юк завжди вчився жити за принципом Бориса Возницького: «В житті треба поспішати на величезній швидкості без ременів безпеки».

Старійшину-патріарха української музичної культури Миколу Колесу Василь Пилип'юк зображає у серії фотопортретів, які згодом увійшли в книгу-альбом із серії «Постаті». Образ справжнього ворожбита музики митець відтворює з першого помаху диригентської палички, з його постави, унікального жесту і тактування. *«Художник творив коло-поему образів-портретів у розповні слави диригента-педагога, ніби звиряв кожен кадр з помахом диригентської палички, і перед ним явилася картина: Маєстро світової знаності, який пережив ціле століття, зібрав на обличчі усю інтелектуальну натуажність, усі порухи душі і серця підпорядкувалися одному змістозмаху диригента:*

*«Шалійте, шалійте, скажені кати,
Годуйте шпівонів, будуйте тюрми,
До бою сто тисяч побірників стане,
Пірвем, пірвем, пірвем всі кайдани!»*

Автор Володимир Качкан у своєму лірико-філософському виданні пише, що у колекції фотопортретів Пилип'юка є видатні особистості з найрізноманітніших та найнесподіваніших сфер людської бутності й творчості: прозаїки і співаки, театральні актори, скульптори, хлібороби, малярі, поети, художники, композитори, мольфари і музейники. І кожен фотопортрет від маєстро Пилип'юка – це *«оригінально-суб'єктивний вияв митцем найпосутнішого як у зовнішньому прояві, так і у внутрішньому невидимому, це, по суті, найвища форма фотомистецтва, яка наче найфілософічніша книга, кодує людські почуття й відчуття. У портретистиці Пилип'юка, може, найяскравіше випромінюється його талант увійти в людську духовну силу, ніби розщепити її на складники, вихопити з неї оте визначальне».*

Портрет Дмитра Павличка є, без сумніву, класикою портретистики й відображає характер, емоцію та внутрішній світ героя. Саме тому Володимир Качкан не лише досліджує візуальність цього образу, але й відшукує ідейну оригінальність у творчості поета, відображає слово Першого (Павличка) та бачення Другого (Пилип'юка). *«А той Перший таки сипав-сипав, ніби мав повен кіш, заладований словами, бо, певно, хотів перекричати другого, зблизитись із ним, або він, цей Другий, таки уздрів живе слово і взяв з нього обов'язок не стускніти ані з роками, ані з віками. Перший сипав далі:*

*Мово рідна, радосте й тривого,
Піднімайсь, як сонце, понад мряч
Суржика хохляцього, брудного!
Смійся! Будь печальна, та не плач!*

І під тим портретом Першого цей Другий митець підпише: «Дзвонар».

Неодноразово Володими Качкан, перечитуючи полотна Василя Пилип'юка, роздумуючи, вбачає в них те, що викликає здивування. Бо *«насправді найвища місія будь-якого виду мистецтва, тим більше, зорового – так вплинути на раціо-почутєву сфери, аби вони в органічній сув'язі, нерозривній єдності викликали емоціовзрив».*

Відомо, що головним критерієм фотографії є вплив на естетичні емоції глядача. Художня фотографія, не дотримуючись докуметальності, своїми засобами тяжіє до художнього, мистецького твору. Фотографія створює ілюзію володіння минулим, включаючи навіть нереальне минуле. Вона допомагає людині опанувати простір.

З впевненістю можемо підтримати автора збірки новел, який переконує, що *«пан Василь – натура поетична, що його словесний журналізм при певних обставиних і меті міг перерости у добротну художню публіцистику».*

Фотомитець часто звертається до діалогу з абстрактними поняттями, з деталями природи, з містами та людьми:

«Доле моя! Щогодини мчу я навздогін тобі, хвилюючись, аби не втратити той, лише мій час. Час для роботи. Роботи задля утвердження власної сутності на планеті».

Особливо зворушливим є сприйняття Львова – міста, яке отримало в дарунок від фотохудожника кілька серій альбомів: «Львів – любов моя», «Уклін тобі, мій сивий Львово», «Львів, осяяний небесами», «Львів, пори року» (4-томник), «Для тебе, Львово, я живу!». У цих образах живого міста відчуваємо гармонію, архітектурної величі, історико-культурної цінності, людської щирості та патріотизму. Василь Пилип'юк не раз згадував і описував, що жити й працювати у преславному Львові – велике щастя!

«Доброго дня, мій рідний батьку, Львово! Як ти почуваєшся, що турбує тебе, про що мрієш, задивляючись і вибираючи у своє єство ритми, аби повністю пізнати його філософію, його мудрість, натхнення й будучину. З чарівної весни через ніжне літо, затримавшись у полоні краси зворушливої львівської осені, я сторожно вступаю у химерно-норовисну, як жіночий характер, примхливу зиму».

У своїх записках фотохудожник нотує: *«Я щасливий, що живу у цьому неповторному і пречудовому місті Львові. Атмосфера цього величного і архітектурного міста слугує для мене інекцією для творчості... »*

Єдність слова і зображення у творах митця створює особливе поєднання естетичних образів. Його слово продовжує його бачення, адже Василь Пилип'юк залишив дуже багато начерків, описів, нарисових записів, що підтверджують володіння словом:

*Вчорашного дня
й конем не наздожену.
Вчорашній друг ще
болючішим стає сьогодні,
а вже до нестерпності
душевним – завтра.
День, тиждень, місяць, рік –
речі об'ємні, місткі,
та все ж абстрактні,
А ті дороги, рідні, близькі
побратими, яких подарувала
мені Доля, залишаються
на всі мої роки. Мене
не буде, а вони будуть.
Їх не буде, а я буду!*

В одному з останніх розділів книги «Той, що бачить Вічність» Володимир Качкан публікує роздуми колег, відомих громадських діячів, митців, письменників, видавців, журналістів і науковців про Маестро та його діяння. У кожного з них своя історія з Василем Васильовичем Пилип'юком, щоправда всі беззаперечно вдячні Богові та долі за Велета мистецького духу та таланту. Бо хто ж такий митець? Це ремісник, який все своє життя вдосконалює те, що дала йому при народженні матір, що йде від Бога і землі, але залишається для майбутнього.

Список використаної літератури

1. Качкан В. А. Той, що бачить Вічність: Документальна повість у новелах про фотомитця Василя Пилип'юка / В. Качкан. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2018. – 276 с.
2. Пилип'юк В. Українська художня фотографія: етапи становлення та мистецькі засади розвитку. Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і доповн. / В. Пилип'юк. – Львів : Світ, 2011. – 176 с.